

Отже, із зазначеного вище ми можемо зробити висновок про значну кількість пам'яток скіфської епохи на території Лебединщини які потребують фіксації та охорони держави.. Ці об'єкти мають велике значення і для розвитку міста, оскільки створюють привабливі умови для розвитку туризму і краєзнавства в регіоні .

ЛІТЕРАТУРА

1. Багалей, Д. И. 1906. *Археологическая карта Харьковской губернии с объяснительным текстом*. Москва: типография А.И. Мамонтова, с. 1–92.
2. Коротя О. В., Осадчий Є. М. Інвентаризація поховальних пам'яток на території Лебединського району. В: Корост І.І. (відп. ред.). *Археологічні дослідження Більського городища 2017*. Київ, Котельва, 2018 ,с. 250–256.
3. Филарет. 1857. *Историко-статистическое описание Харьковской епархии*. Москва: типография В. Готье, Отд. III.

УДК 371.32.

Дрогомирецька Людмила,
*канд. істор. н., доцент кафедри історії України і методики викладання,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
(м. Івано - Франківськ)*
Ільницький Ігор,
*кандидат історичних наук, викладач-методист
Державного вищого навчального закладу «Калуський політехнічний коледж»
(м. Калусь, Івано – Франківська обл.)*

ІНТЕГРОВАНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У 11 КЛАСІ: РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ

Розглядається вивчення методики організації інтегрованих уроків в закладах загальної середньої освіти на уроках історії України у 11 класі, визначається реалізація компетентнісного підходу.

Ключові слова: *інтегровані технології навчання, компетентнісний підхід, історія України.*

Drohomiretska Lyudmyla. Ilnytsky Igor. Integrated technologies of teaching the history of Ukraine in grade 11: implementation of the competence approach. *The study of the methodology of organization of integrated lessons in general secondary education institutions in the history of Ukraine in the 8th grade is considered, the implementation of the competence approach is determined.*

Key words: *integrated learning technologies, competence approach, history of Ukraine.*

Постановка проблеми. Проблема інтеграції навчання в закладах загальної середньої освіти важлива і сучасна як для теорії, так і для практики. Її актуальність продиктована новими соціальними запитами, що висуваються до цих закладів освіти і обумовлена змінами в сфері освіти і науки.

Сучасна система освіти спрямована на формування високоосвіченої, інтелектуально розвиненої особистості з цілісним уявленням картини світу, з розумінням глибини зв'язків явищ і процесів, які мають цю картину. Предметна роз'єднаність стає однією з причин фрагментарності світогляду випускника закладу загальної середньої освіти, в той час як в сучасному світі переважають тенденції до економічної, політичної, культурної, інформаційної інтеграції. Самостійність предметів, їх слабкий зв'язок один з одним породжують серйозні труднощі у формуванні в здобувачів освіти цілісної картини світу, перешкоджають органічному сприйняттю культури.

Інтеграція, на наш погляд, належить до числа дидактичних принципів і не буде перебільшенням сказати про неї як про першу серед рівних. Інтегровані уроки сприятимуть формуванню цілісної картини світу у здобувачів освіти, розуміння зв'язків між явищами в природі, суспільстві і світі в цілому.

Важливо врахувати той факт, що вчителі не маючи чіткої системи методичних рекомендацій з питання інтеграції історії України в систему інших предметів і змушені вирішувати цю проблему на емпіричному рівні.

Актуальність даного дослідження обумовлена тим, що в даний час з проблематики інтегрованого навчання накопичений великий емпіричний матеріал. Існуюча інформація про інтегроване навчання вимагає систематизації та узагальнення. Модернізація освіти ставить вчителів перед проблемою реалізації інтегрованого підходу на уроках історії в закладах загальної середньої освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Інтеграція навчальних предметів в міждисциплінарні дисципліни в закладах загальної середньої освіти, сьогодні є одним з перспективних напрямків вирішення проблеми пошуку нових педагогічних рішень, сприяють поліпшенню та розвитку творчого потенціалу педагогічного колективу і окремих педагогів, з метою більш ефективного впливу на здобувачів освіти. Ідея міждисциплінарних зв'язків вперше в історії педагогіки отримала втілення створених на їх основі комплексних програм, які представляли собою щось інше, як міждисциплінарна система, що об'єднує знання з різних основних наук про той чи інший об'єкт дійсності.

Вже в 50-60 роках ХХ століття М.Н. Скаткіна, Е.І. Монозон, Ш. І. Ганелін та інші говорили про необхідність здійснення міждисциплінарних зв'язків (міждисциплінарної інтеграції). Предмет «Історія» – чи не

найбільш інтегрована шкільна дисципліна, оскільки дозволяє більш тісно пов'язати навчальний матеріал з життям, викликати інтерес до пізнання навколишньої дійсності розширити словниковий запас і кругозір школярів, підвищити їх рівень вихованості.

До питання інтеграції звертались багато класиків педагогічної думки: А. Макаренко, В. Сухомлинський, Н. Крупська, Д. Елькін та інші.

У сучасній педагогічній науці реалізації інтегрованих технологій на уроках історії стала актуальною для багатьох учених, методистів і вчителів-практиків (Г. Бабійчук, К. Баханова, Ю. Бицюрі, Г. Гречушкіної, М. Добриці, С. Защинської, В. Корнєєва, О. Мариновської, О. Матюшенко, О. Пометун, Л. Соловйової, О. Удода та ін.), у працях яких висвітлені проблематика таких зв'язків, прийоми і методи реалізації їх на уроці, підходи до інтегрованого навчання.

Мета статті – визначити реалізацію компетентнісного підходу при використанні інтегрованих технологій навчання історії України у 11 класі.

Виклад основного матеріалу. Зміст освіти являє собою дидактично адаптований соціальний досвід вирішення пізнавальних, світоглядних, моральних, політичних та інших проблем. СENSE організації освітнього процесу полягає у створенні умов для формування в здобувачів освіти досвіду самостійного рішення пізнавальних, комунікативних, організаційних, моральних та інших проблем, що становлять зміст освіти. Оцінка освітніх результатів ґрунтується на аналізі рівнів освіченості, досягнутих здобувачами освіти на певному етапі навчання. З позицій компетентнісного підходу рівень освіченості визначається здатністю вирішувати проблеми різної складності на основі наявних знань. Компетентнісний підхід не заперечує значення знань, але він акцентує увагу на здатності використовувати отримані знання. При такому підході цілі освіти описуються в термінах, що відображають нові можливості здобувачів освіти, зростання їх особистісного потенціалу. У першому випадку цілі освіти моделюють результат, який можна описати, відповівши на питання: що нового дізнається здобувач освіти? У другому випадку передбачається відповідь на питання, чому навчиться здобувач освіти.

З позицій компетентнісного підходу основним безпосереднім результатом освітньої діяльності стає формування ключових компетенцій. Компетентність в рамках обговорюваної теми означає рівень освіченості.

Сутність інтегрованого підходу в навчанні історії України полягає не тільки в передачі соціального досвіду вчителями та засвоєнні його здобувачами освіти, а, головним чином, у всебічному гармонійному розвитку, яке відповідає внутрішнім потребам здобувачів освіти і направлено на вільне і творче самовизначення особистості.

Що ж таке інтеграція як термін і явище з методичної точки зору? У словнику або довіднику важко знайти методичне значення слова «інтеграція».

Інтеграція – (з лат.) – відновлення, заповнення, об'єднання частин в ціле (integer – цілий), причому, не механічне з'єднання, а взаємопроникнення і взаємодія. Інтеграція дає можливість показати здобувачам освіти «світ в цілому», подолавши роз'єднаність наукового знання з дисциплін, а також вивільняється за цей рахунок навчальний час використовувати для повноцінного здійснення профільної диференціації в навчанні [1, с.38]. Роль вчителя на інтегрованому уроці змінюється, його головним завданням стає організація такого пізнавального процесу, при якому здобувачі освіти усвідомлюють взаємозв'язок всіх знань, отриманих на уроках.

Під час підготовки і проведення інтегрованого уроку відбувається зближення і взаємодія двох і більше навчальних дисциплін, і здобувач освіти тут виконує нову, більш активну роль. Його основним завданням є не відтворення і переказ знань, почерпнутих з підручника або від вчителя, а вироблення індивідуального шляху освоєння і застосування цих знань. До здобувача освіти, який є учасником інтегрованого уроку ставляться такі вимоги:

- уміння знаходити і обробляти інформацію, використовуючи різні джерела;
- навички критичного розгляду і осмислення отриманої інформації;
- уміння пред'являти і обговорювати власні висновки, зроблені на основі отриманої інформації, вступати в дискусію;
- вислуховувати і приймати до уваги аргументовані висновки інших;
- виступати публічно, висловлюючи свої думки зрозуміло та лаконічно [2, с.78].

Інтеграція дозволяє навчити здобувачів освіти отримувати знання самостійно, підвищувати інтелектуальний рівень, розвивати інтерес до навчання, розширити їх кругозір, розвинути потенційні можливості. Інтеграція навчальних дисциплін здійснюється за допомогою інтегрованих уроків. При проведенні цих уроків успішніше вирішується така проблема, як індивідуальний диференційований підхід в навчанні здобувачів освіти з різними здібностями. Інтегровані уроки подобаються здобувачам освіти, викликають у них інтерес до пізнання, дають їм багато нового, корисного, в них міститься великий емоційний заряд. Подібний урок вимагає від вчителя особливої підготовчої роботи, важливим виразом якої виступає активний пошук ефективних методів його проведення. Розвиток здібностей педагога в побудові навчального процесу виражається в умінні знаходити точки дотику змісту різних предметів, що відповідають цілям і задачам уроку.

Інтеграція в цьому контексті розглядається не тільки з точки зору взаємозв'язків знань з предметів, але і як інтегрування технологій, методів, і форм навчання.

Структура інтегрованих уроків – відрізняється від звичайних уроків наступними особливостями:

- граничною чіткістю, стислістю навчального матеріалу;
- логічною взаємозумовленістю, взаємопов'язаністю;
- інформаційною ємністю навчального матеріалу використовуваного на уроці [4, с.4].

Перш за все, це внутрішньо предметна інтеграція. Шкільний курс історії сам по собі вже є інтегрованим, тому що містить в собі елементи літературознавства, різних видів мистецтва, географії, економіки та інших дисциплін. На уроках історії, де відбувається обмін досвідом між поколіннями і культурами, відбувається патріотичне виховання здобувачів освіти, досягається свобода в судженнях і відповідях. Історія пов'язана з багатьма предметами, тому інтеграція уроків набуває особливої актуальності. Розробляючи уроки з історії варто пам'ятати, що їх ідея може залежати не тільки від матеріалу програми і педагогічного завдання, що стоїть перед учителем, а й часом, коли програмний матеріал засвоюється.

Інтегрований урок – це відступ від загальноприйнятих класичних законів методики навчання в закладах загальної середньої освіти. У них як ніде проявляється новаторство і творчість вчителя, має місце й імпровізація. Тому такі уроки вимагають великої підготовчої роботи, особливо при інтеграції двох навчальних дисциплін за участю двох вчителів. Взаємозв'язок даних дисциплін в рамках 45 хвилин повинна виглядати гармонійно і бути зрозумілою здобувачу освіти. Завдання вчителя або вчителів, щоб здобувачі освіти успішно використовували знання одного предмета для більш ефективного пізнання або розуміння іншого.

Багато колег-предметників звертаються до вчителя історії України з проханням розглянути те чи інше питання в історичному контексті. Іноді таке об'єднання цілком виправдано самим навчальним матеріалом, проте не слід забувати, що інтегрований урок – це нова, поки ще неосвоєна до кінця частина методичного та дидактичного апарату вчителя.

Гранично близька до історії України українська література. Наприклад, вивчаючи в 11 класі тему «Культурне життя в Україні у другій половині 40-х – 50-х років. Розвиток літератури і мистецтва» можна провести урок двом вчителям-предметникам. В результаті вивчення цієї теми в здобувачів освіти буде формуватися історичні, хронологічні, аксіологічна, соціальна та громадянська компетентності. На цьому уроці вчитель історії України висвітлює історичні умови та наступ тоталітарного режиму на діячів української культури. Критично осмислити непростий післявоєнний розвиток українського суспільства через призму літературного процесу здобувачі освіти спробують, спираючись на засвоєні знання на уроках української літератури. Оскільки літературний процес, як і мистецтво в цілому, нерозривно пов'язаний з історією, ці явища розглядатимуться паралельно. Напередодні уроку окремі здобувачі освіти отримують завдання з історії. Вони виступатимуть в ролі дослідників-істориків. Інша група – матиме слово від імені письменників (Олена Теліга, Олег Ольжич, Олесь Гончар, Олександр Довженко, Оксана Лятуринська, Улас Самчук). Роль вчителя української літератури на цьому уроці висвітлити відродження української літератури другої половини 40-х - початку 50-х рр. Зокрема, ставить питання: «Пригадайте, хто з письменників визначав тоді обличчя літературного процесу? Які твори ми вже вивчали, згадували, чи, може, ви читали самостійно? (Поезії В. Сосюри, М. Рильського, П. Тичини, «Київські оповідання» Ю. Яновського, «Велика рідня» М. Стельмаха, «Прапорonoсці» О. Гончара, проза В. Козаченка, Н. Рибак, В. Собка, гумористичні оповідання Остапа Вишні). Здобувачі освіти-письменники виступають від імені письменників, а здобувачі освіти-історики аналізують їх діяльність. В кінці уроку обидва вчителі підбивають підсумок. Домашнє завдання після уроку пропонується написати твір-відгук на самостійно прочитаний прозовий твір чи збірку поезій українського письменника, вперше видані в 40-50 рр.

При вивченні теми «Україна в умовах політичної та економічної лібералізації суспільства (середина 1950-х – середина 1960-х років) доцільно провести інтегрований урок (прес-конференцію), під час якого буде сформовано у здобувачів освіти історичну, інформаційну, хронологічну, аксіологічну, соціальну та громадянську компетентності. На уроці у формі прес-конференції будуть присутні «фахівці» різних галузей, зокрема: історик (висвітлює нову добу в радянській історії після смерті Сталіна), політолог (розкриває зміст XX з'їзду КПРС (14-25 лютого 1956 року), суть «таємної закритої доповіді», де пояснювалися причини утвердження «культу особи» Сталіна), науковець (аналізує становище української мови в зазначений період та стан науки), освітянин (пояснює особливості освітньої реформи М. Хрущова), соціолог (досліджує соціальну політику М. Хрущова, зокрема, закон про пенсійне забезпечення, постанову «Про розвиток житлового будівництва СРСР», закон про скорочення робочого тижня, грошова реформа), міністр промисловості (докладає про стан промисловості в Україні в середині 1950-х – середині 1960-х років), агроном (з'ясовує особливості проекту про підняття цілини та перехід до вирощування величезної кількості кукурудзи і робить висновок, що сільське господарство перетворилося на експериментальний майданчик впровадження хрущовських реформ) та представник мас-медіа (зазначає про нову хвилю деєсталінізації, «відлига» набирає нових оборотів в культурному житті України). В кінці уроку вчитель підводить висновок отриманої інформації.

Висновки та перспектив подальшого дослідження. Отже, інтегровані уроки сприяють більш осмисленому і глибокому засвоєнню матеріалу, мотивують здобувачів самостійно думати, зіставляти, оцінювати історичні події та явища. Крім того – це викликає емоційне ставлення здобувачів освіти до досліджуваних подій та їх особистісне сприйняття матеріалу, що дуже важливо для активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти та кращому розумінню предмета, з яким інтегрується історія України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баханов К. Навчання історії за інтегрованою системою. Історія в школі. 2000. № 5–6. С. 37–43.
2. Баханов К. Теорія і практика запровадження компетентнісного підходу до навчання історії в школі : кол. монографія / К. Баханов, С. Баханова, О. Барнінець та ін. ; за заг. ред. К. Баханова. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. 520 с.
3. Дышлюк И. С. Смысловое развитие учащихся средствами межпредметной интеграции. Рос. психол. журн. 2014. Т. 11, № 3. С. 41 – 48.
4. Мариновська О. Інтегральна технологія навчання: від теорії до практики. Початкова освіта. 2011. №32 (608). С. 3–5.

УДК 372.894

Коляда Ігор,
доктор історичних наук, професор,
Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова
(м. Київ)

Борчук Степан,
доктор істор. н., професор кафедри всесвітньої історії,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
(м. Івано - Франківськ)

ПРОЕКТУВАННЯ ЗМІСТУ ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТИ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ: ЦІННІСНИЙ ПІДХІД

Розкриваються основні особливості ціннісного підходу до вивчення історії у Новій українській школі. Суть такого підходу полягає у виробленні певної системи вивчення соціальних цінностей, механізму їх реалізації і взаємодії з іншими факторами історичного процесу з метою поглиблення розуміння і пояснення сенсу історії.

Ключові слова: історична освіта, цінності, Нова українська школа.

Designing the content of historical education in the New Ukrainian school: a value approach. *The main features of the value approach to the study of history in the New Ukrainian school are revealed. The essence of this approach is to develop a system of studying social values, the mechanism of their implementation and interaction with other factors of the historical process in order to deepen the understanding and explanation of the meaning of history.*

Key words: historical education, values, New Ukrainian school.

Постановка проблеми. У нових демократичних умовах розвитку українського суспільства з'являються нові підходи до освіти та переглядається значимість загальнонавчальних. Відновлюється дискусія навколо підходів до основоположних визначень, основним поняттям освітнього процесу, тобто до вічних методологічних поняттям. Реалізація ціннісного підходу до процесу навчання буде реально здійснюватися тільки при взаємному інтересі сторін, тобто суб'єкта та об'єкта навчання. При цьому, якщо в об'єкта навчання досить, в загальному, бажання, то суб'єкт навчання повинен ще мати і належні умови для виконання цих бажань. Тут ми неминуче приходимо до необхідної підготовки педагога з точки зору його педагогічних можливостей, головними проявами яких буде його педагогічна культура та ціннісні орієнтири.

Велике значення мають дослідження проблеми цінності в системі наук про людину (філософії, соціології, вітчизняної психології та педагогіці, зарубіжній освіті), осмислення категорії «цінність» і її похідних, дослідження механізму взаємодії ціннісних орієнтацій з близькими їй психологічними компонентами особистості (установками, інтересами, мотивами, потребами та ін.). Слід також визначити чільне місце ціннісної орієнтації в соціальному житті людини, вичленувати проблему аксіологічного обґрунтування сучасної підготовки гуманітарія, встановлення історичності аксіологічних орієнтирів сучасної освіти.

Ціннісний підхід у педагогіці зайняв чільне місце в загальному увазі реалізованих в педагогічній науці і практиці роботи шкіл і підходів особистісно-орієнтованого, системного, діяльнісного, акмеологічного, прогностичного. сутність ціннісного підходу полягає в розгляді педагогічних явищ і фактів, цілей, технології та результати взаємодії освіти у взаємодії людина і світ, особливої уваги до формування внутрішнього світу особистості, його прагнення, домагань, інтересів, національних домінант життєдіяльності, загальної спрямованості перспектив.